

COLTAN SCRIVNER

morbídna zvedavosť

VEDECKÉ VYSVETLENIE
TOHO, PREČO NEDOKÁŽEME
ODVRÁTIŤ ZRAK

Ljndeni

Morbídna zvedavosť

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Coltan Scrivner
Morbídna zvedavosť – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

**morbídna
zvedavosť**

COLTAN SCRIVNER

morbídna zvedavosť

VEDECKÉ VYSVETLENIE
TOHO, PREČO NEDOKÁŽEME
ODVRÁTIŤ ZRAK

Z angličtiny preložil Matej Krajčovič

Ljndeni

*Všetkým ľuďom s temnými myšlienkami,
ale láskavým srdcom*

OBSAH

PREDSLOV	11
1. Prečo nedokážeme odvrátiť zrak	17
2. Evolúcia morbidne zvedavého tvora	33
3. Zlomyselné mysle	45
4. Vnímanie nadprirodzena	59
5. Sprostredkované násilie	77
6. Fascinujúce zranenia	91
7. Démoni v našich snoch	111
8. Temný empat	125
9. Strašidelné filmy v strašidelných časoch	147
10. Terapia hrôzou	161
11. Deti sú strašidelné	181
12. Nedocenená cnosť	195
POĎAKOVANIE	203
POZNÁMKY	205
O AUTOROVI	233
POUŽITÉ PREKLADY	235
REGISTER	237

PREDSLOV

V roku 2004 predstavil film *Saw: Hra o prežitie* (*Saw*) bežnému divákovi subžáner hororu nazývaný gore/splatter¹. Takmer po dvadsiatich rokoch, ôsmich filmových pokračovaniach a vyše miliarde dolárov v tržbách sa *Saw* stala jednou z najpopulárnejších hororových sérií všetkých čias. Ústrednou postavou filmov je sériový vrah, samozvaný pomstiteľ Jigsaw, ktorý unáša a mučí ľudí, vystavuje ich fyzickému alebo psychickému mučeniu, ktoré nazýva „hry“, s cieľom otestovať ich vôľu prežiť a potrestať ich za nevďačnosť vo vlastných životoch.

Keď v roku 2021 vyšiel deviaty diel série s názvom *Špirála: Saw pokračuje* (*Spiral*), filmový kritik denníka *New York Post* Johnny Oleksinski v recenzii na jeho adresu nešetril ostrými slovami. O fanúšikoch série Oleksinski písal ako o „zvrátených bláznoch, ktorých by nemali púšťať k zvieratám ani iným živým bytostiam.“ Vo svojej recenzii ďalej tvrdil, že „tieto takzvané filmy sú absolútne bezcenné a pomaly si nezaslúžia existovať ani na periférii kinematografie.“

Au.

1 Gore (angl. výraz pre zrazenú krv) označuje filmy s extrémne grafickým zobrazením krvi, vnútorností, amputácií a telesného poškodenia s cieľom šokovať diváka vizuálnou brutalitou. Subžáner splatter (angl. výraz pre striekanie) zase kladie dôraz na striekanie krvi a telesných tekutín, často s humorným alebo absurdným podtónom. Gore vo väčšej miere zobrazuje následky, zatiaľ čo splatter sa viac venuje samotnému aktu násillia. (Pozn. prekl.)

Nikdy predtým som sa nestretol s kritikou takou jedovatou, ako bola recenzia na film *Špirála*. Recenzent navyše nehodnotil iba samotný film. Pod čiernu zem skritizoval aj jeho fanúšikov. Podľa Oleksinského totiž obľuba tejto filmovej série nie je iba otázkou vkusu alebo úrovne, ale morálneho postoja. Človek, ktorý si dokáže užívať zobrazovanie brutálneho násillia, musí považovať násillie za prijateľné aj v skutočnom živote. Podľa jeho logiky sú teda fanúšikovia takýchto filmov nebezpeční ľudia.

Oleksinského morálne rozhorčenie nie je ničím novým. O údajnej zvrhlej povahe fanúšikov hororu písali filmoví kritici počas dejín kinematografie opakovane, no v žiadnom inom období u nich nevyvolávali hororové filmy väčšiu paniku ako v osemdesiatych rokoch. Dekádu odštartoval maskovaný vrah s mačetou, ktorý v rezorte Camp Crystal Lake prenasleduje a zabíja tínedžerov. Film *Piatok trinásteho* (*Friday the 13th*) zaznamenal veľký komerčný úspech a celosvetovo zarobil takmer šesťdesiat miliónov dolárov. Napriek úspechu kritici film neprívali s takým nadšením ako jeho napínavejšieho staršieho brata, *Halloween: Predvečer Sviatku všetkých svätých* (*Halloween*). *Piatok trinásteho* bol oveľa krvavejší a kritici si to všimli.

Medzi najhlasnejších odporcov žánru slasher² ako takého a konkrétne *Piatku trinásteho* patrili známy filmový kritik Gene Siskel. Vo svojej recenzii mu udelil najprísnejší trest, aký len kritik udeliť môže. Úmyselne prezradil koniec filmu, aby ľudí odradil od jeho sledovania. Aby to nebolo málo, recenziu zakončil zverejnením mena a adresy šéfa štúdií Paramount Charlesa Bluhdorna a svojich čitateľov vyzval, aby mu posielali nenávisťné listy. O to isté sa pokúsil aj pri hlavnej predstaviteľke filmu, herečke Betsy Palmer. Keďže sa mu však ne-

2 Slasher (rezač, sekač, krvák) je subžáner hororu s viacerými hlavnými znakmi: vrah má typickú zbraň (často nôž, motorovú pílu alebo iný ostrý predmet) a systematicky zabíja skupinu obetí; „záverečné dievča“ – zvyčajne prežije jedna ženská postava, ktorá sa vrahovi vzoprie; mladé obete (väčšinou tínedžeri); motiváciou vraha býva pomsta, trauma z minulosti alebo žiadnu nemá. (Pozn. prekl.)

podarilo získať jej súkromnú adresu, čitateľov povzbudzoval k tomu, aby svoje sťažnosti posielali do jej rodného mestečka Rowayton v štáte Connecticut.

Siskel okrem svojej rubriky v denníku *Chicago Tribune* moderoval spolu so slávnym filmovým kritikom Rogerom Ebertom televíznu talkshow *Sneak Previews*. Ani jeden z nich nemal v oblúbe filmy tohto žánru, preto celý jeden diel venovali kritike filmu *Piatok trinásteho* a ďalších podobných titulov, ktoré sa objavili v kinách po úspechu *Halloweenu*. Siskelovo zjavné pobúrenie filmom sa, podobne ako v Oleksinského recenzii druhého dielu série *Saw*, prenieslo aj do ostrých slov voči jeho fanúšikom. Dokonca naznačil, že priaznivci *Piatku trinásteho* sú „veľmi chorí ľudia“, ktorí „nenávidia ženy.“

Namiesto potvrdenia tézy, že ide o chorých ľudí, ktorí nenávidia ženy, môj výskum ukazuje, že priaznivci slasherov a iných hororových filmov sú iba morbidne zvedaví ľudia. Morbidna zvedavosť je vo svojej podstate veľmi jednoduchý koncept: keď sú náklady na preskúmanie nejakej hrozby nízke, je výhodné venovať jej pozornosť a niečo sa o nej dozvedieť. Vtedy pociťujeme zvedavosť – morbidnu zvedavosť. Ide o pozoruhodne jednoduchý pojem, ktorý však ovplyvňuje zložitá spleť skúseností a osobnostných črt a prejavuje sa rozmanitými spôsobmi.

Tu je vhodné objasniť, čo presne pojmom „morbidna zvedavosť“ myslím. Toto slovné spojenie sa totiž dá ľahko nesprávne pochopiť. Nehovorím, že samotná zvedavosť je morbidna. Nemyslím tým ani patologickú, abnormálnu či nezdravú zvedavosť. Prídavné meno „morbidna“ jednoducho odkazuje na smrť alebo na veci, ktoré k nej môžu viesť. Morbidna zvedavosť označuje zvedavosť voči javom, ktoré sú hrozivé alebo potenciálne nebezpečné. Výskumom som zistil, že morbidnu zvedavosť možno rozdeliť do štyroch kategórií: (1) myseľ nebezpečných ľudí, (2) fyzické násilie, (3) telesné zranenia a (4) nadprirodzené nebezpečenstvá. Takisto som vyvinul škálu morbidnej zvedavosti, ktorú vedci používajú na posúdenie toho, nakoľko je človek morbidne zvedavý, a do ktorej z vyššie uvedených kategó-

rií patrí. V priebehu knihy sa dočítate, že úroveň vašej morbidnej zvedavosti je silným indikátorom určitých typov správania a môže dokonca pozitívne ovplyvniť vašu duševnú pohodu.

Vzhľadom na to, že rozlíšujeme štyri hlavné kategórie morbidnej zvedavosti, existuje aj množstvo spôsobov, ako sa u človeka môže prejavovať. Napríklad v súčasnosti je bežným prejavom morbidnej zvedavosti sledovanie hororových filmov. Ich témy pokrývajú celé spektrum morbidnej zvedavosti – od nadprirodzených hrozieb cez sériových vrahov až po bizarné telesné zranenia. Nie každý morbidne zvedavý človek je aj fanúšikom hororu (hoci každý fanúšik hororu je pravdepodobne morbidne zvedavejší než priemerný človek). Keďže fanúšikovia hororu pomerne presne zapadajú do všetkých štyroch kategórií morbidnej zvedavosti, v knihe sa budem viackrát venovať ich psychológii ako jadru, ktoré reprezentuje morbidne zvedavých ľudí. Pre mnohých z vás pôjde o známy, ľahko rozpoznateľný príklad – hororové filmy, knihy a strašidelné kultúrne artefakty sú všade okolo nás.

Nie každý má v sebe silný sklon k morbidnej zvedavosti. Prečo teda niektorých z nás tak veľmi priťahuje obsah, ktorý zobrazuje zlo, násilie či utrpenie? Je záujem o temnejšie stránky života znakom morálneho úpadku? Z mojich skúseností vychádza, že takýto záver nie je presný. Spoznal som a skúmal morbidne zvedavých ľudí po celom svete – na strašidelných atrakciách, hororových festivaloch aj v univerzitných učebniach. Na základe osobných aj empirických pozorovaní môžem povedať, že morbidne zvedaví ľudia sú rovnako morálni, empatickí a láskaví ako iní ľudia. Ak navštívite hororový festival alebo výstavu kuriozít, nenarazíte na vyšinitých psychopátov číhajúcich v temnej uličke. Naopak, spoznáte nefalšovanú komunitu ľudí, ktorým z dlhoročných pohľadov cez prsty a tichých poznámok na ich adresu zhrubla koža. Spoznáte ľudí s temnou myslou, no s láskavým srdcom.

Táto kniha prináša najnovšie poznatky vedy, ktorá skúma morbidnú zvedavosť. Ako priekopník psychologického výskumu v tejto

oblasti sa často opieram o štúdie, ktoré som sám viedol alebo na ktorých som spolupracoval. Keďže viaceré z nich boli publikované len v ostatných rokoch, predpokladám, že mnohé informácie budú pre čitateľa nové. V prvej kapitole ponúknem prehľad toho, čo je morbidná zvedavosť. V druhej kapitole budem skúmať jej pôvod v živote na Zemi. Dozviete sa, že korene morbidnej zvedavosti sú oveľa staršie, než by sme si mysleli, a že niektoré jej formy možno pozorovať aj u mnohých zvierat. Keby mohli zebry pozeráť filmy o levoch číhajúcich na svoju korisť, pravdepodobne by ich aj pozerali. V ďalších kapitolách sa budem podrobne venovať tomu, prečo vyhľadávame morbidnosť v skutočných zločinoch, príbehoch o duchoch, násilnej zábave, šokujúcom umení a v iných kultúrnych artefaktoch.

V siedmej kapitole sa vydáme do krajiny snov a preskúmame otázku, ktorú si ľudia kladú už tisíce rokov: Na čo vlastne slúžia sny? Ôsma kapitola vás prinúti spochybníť vaše poznatky o empatii. Dozviete sa, že vychutnávanie si filmu, v ktorom maskovaný zabijak rozrezáva tinedžerov, nemusí byť príznakom nízkej empatie. Deviata a desiatka kapitola zas ozrejmia, prečo vyhľadávame strašidelné príbehy práve vtedy, keď je svet desivý, a ako nám to môže pomôcť stať sa odolnejšími. Z desivého sveta neunikáme do príbehov o šťastí a bezpečí. Často je to práve naopak – unikáme do svetov ešte hrôzostrašnejších, než je ten náš. Cez príbehy z vedeckých expedícií na strašidelných atrakciách sa dozviete niečo o psychologických prínosoch morbidnej zvedavosti. Jedenásta kapitola sa bude venovať javu, ktorý rodičov asi neprekvapí: prečo deti fascinujú zloduchovia a strašidelné hry, a prečo môže byť ich poznávanie prostredníctvom hry prospešné pre ich psychický vývin.

Hoci je morbidná zvedavosť pre ľudskú prirodzenosť kľúčová, v minulosti bola hanobená a neprávom démonizovaná. Ľudia, ktorí otvorene prejavujú záujem o morbidnosť, bývajú považovaní za problematických a vytláčani na okraj spoločnosti. Hlavným posolstvom tejto knihy je, že takýto negatívny pohľad na morbidnú zvedavosť je mylný. Rozhodne nie je škvrnou na našej psychike, práve nao-

pak – môj výskum dokazuje, že ide o bežný a zdravý aspekt ľudskej psychiky. Je to dedičstvo našej evolúcie, ktoré pre nás môže byť užitočné aj v súčasnom svete.

Ak patríte medzi morbidne zvedavých čitateľov, dúfam, že v knihe nájdete odpovede na otázky, ktoré si kladiete: prečo vás priťahujú skutočné zločiny, hoci k vrahom cítite odpor, prečo vo vás Sviatok všetkých svätých vyvoláva príjemné pocity a prečo niekedy jednoducho nedokážete odvrátiť zrak? Tí z vás, ktorých morbidnosť nepriťahuje, aspoň lepšie pochopíte svojich priateľov, ktorí neustále rozoberajú najnovší horor alebo ktorých vysnívaným vozidlom je pohrebné auto.

Akademici v tejto knihe nájdú nový a ucelenejší výklad témy, ktorá sa síce zdá byť známa, no doteraz nebola dôkladne preskúmaná. Behaviorálnym ekologom bude známy výskum správania dravcov, no budú svedkami jeho aplikácie na ľudí novátorským spôsobom. Antropológovia uvidia príbehy ekvádorských Šuarov, západoafrických Bengov či Mehinakov zo strednej Brazílie prepojené s novým výskumom úzkosti, strachu a zvedavosti. Psychológovia zas rozpoznajú známy výskum detekcie hrozieb, jeho výsledky však budú interpretované z iného uhla pohľadu. Interdisciplinárny charakter tejto práce vychádza z empirických poznatkov a teoretických konceptov rozličných vedných odborov, čím je prínosná pre široké spektrum bádateľov.

Veda o morbidnej zvedavosti sa ešte len začína rozvíjať. Na nasledujúcich stranách vysvetlím našu príťažlivosť k morbidnosti a preskúmam evolučné korene morbidnej zvedavosti, jej úlohu pri formovaní toho, akú zábavu vyhľadávame, ako súvisí s inými osobnostnými črtami a jej prekvapivé účinky na naše duševné zdravie a pohodu. Pozrieme sa aj na niekoľko sporných otázok: Zabíjajú psychopati kvôli morbidnej zvedavosti? Môže nás empatia priviesť k morálnemu omylu? Mali by ste deťom dovoliť hrať strašidelné hry? Táto kniha preskúma niektoré z najtemnejších zákutí ľudskej duše, a popritom možno uspokojí vašu morbidnú zvedavosť.

1.

PREČO NEDOKÁŽEME ODVRÁTIŤ ZRAK

Z tohto príhlavca nebezpečenstva
trháme túto kvetinu bezpečia.

– *William Shakespeare*

TEMNÁ MINULOSŤ

Izba číslo 218. Tu sa to stalo. Niekoľko minút som stál pred dverami, otáčal som kľúčom, mykal kľúčkou a snažil sa pohnúť zámkom. Položartovne som zamrmľal: „V poriadku, Michael, iba sa chcem dostať do svojej izby – teda do *tvojej* izby.“ V tej chvíli zámok povolil a dvere sa so škripotom otvorili. Izba bola prázdna. Vošiel som dnu a rozhliadol sa. Nepôsobila nijako zvláštne: na starej komode stál televízor a oproti nemu veľká posteľ. Predo mnou boli dvere, ktoré viedli na zastrešenú verandu s výhľadom na pohorie Ozark. Izba číslo 218 vyzerala v podstate ako ktorákoľvek iná izba na prvom poschodí. Niečo tu však nesedelo.

Hotel Crescent v Eureka Springs v štáte Arkansas sa prezentuje ako najstrašidelnejší hotel v Amerike. Postavili ho v roku 1886 na kopci v pohorí Ozark a má za sebou temnú históriu presýtenú príznakmi. Medzi najčastejšie videných duchov patrí dieťa menom Breckie, ktoré sa v noci túla chodbami, bezmenná žena padajú-

ca z najvyššieho poschodia hotela, doktor Ellis so svojou fajkou a višňovým tabakom a Morris, starý hotelový oranžový kocúr. Ja som však prišiel za Michaelom, prvým duchom, ktorý sa v hoteli Crescent usadil.

Podľa legendy bol Michael mladý írsky kamenár a člen partie robotníkov, ktorí hotel Crescent stavali. Veľa sa o ňom nevie, no všetky príbehy spomínajú jeho koketnú povahu. Jedného dňa, keď pracoval na streche hotela, zbadal prechádzať okolo krásnu ženu. Keďže by si nenechal ujst príležitosť spoznať pôvabnú dámu, naklonil sa cez okraj trámu a zakričal, aby upútal jej pozornosť. Nanešťastie sa naklonil príliš ďaleko a stratil rovnováhu. Michael spadol z vrcholku rozostavanej konštrukcie hotela a dopadol na nosný trám steny dnešnej izby číslo 218.

Hotel Crescent, približne deväťdesiate roky 19. storočia

Michaelov pád bol len prvým z celej série záhadných a tragických úmrtí, ktoré sa v hoteli Crescent odohrali. V tridsiatych rokoch 20. storočia kúpil hotel podvodník menom Norman Baker a premenil ho na falošnú onkologickú kliniku. Bakerova „Nemocnica na vyliečenie rakoviny“, ako ju nazval, sľubovala zázračnú liečbu, tajnú „Receptúru 5“, ktorú vpichovali priamo do nádorov. Počas Bakerov-

ho pôsobenia zomreli v Crescente desiatky pacientov. Keďže nikdy nedostali skutočnú liečbu, ich stav sa každým dňom zhoršoval. Vo chvíli, keď sa chodbami začali rozliehať ich bolestivé výkriky, presunuli ich na psychiatrické oddelenie. Samozrejme, žiadni skutoční psychiatri súčasťou personálu neboli.

Psychiatrické oddelenie sa nachádzalo v odlahlom krídle hotela Crescent, kde mohli aj tí najhlučnejší pacienti voľne kričať. Po tom, čo podľahli pekelnjej kombinácii neliečenej rakoviny a Bakerových falošných injekcií, mŕtvych pacientov potichu previezli do márnice v suteréne, kde ich v noci v tichosti spopolnili. Ostatní pacienti žili v domnienke, že tí, ktorí už s nimi nie sú, sa vyliečili a poslali ich domov; nie, že hotel opustili cez komín kremečnej pece.

V krídle hotela Crescent, ktoré kedysi slúžilo takzvaným psychiatrickým pacientom, sa dnes nachádza niekoľko hotelových izieb. Ubytovatelia hostia často hlásia, že zo stien vychádza odporný zápach. V tejto časti hotela sú rovnako bežné aj zjavenia duchov. Niektorí hostia opisujú, že po chodbe videli prejsť zdravotnú sestru, ktorá pred sebou tlačila transportné lôžko a vzápätí sa rozplynula vo vzduchu. Iní zase tvrdia, že počas noci počuli hrôzostrašné zvuky, napríklad pískanie nenaolejovaných koliesok vychádzajúce z podláh chodieb či strašidelné výkriky od bolesti.

Tých, ktorí sa ubytujú v izbách so zvýšenou paranormálnou aktivitou, v noci zvyčajne nečaká pokojný spánok. Povráva sa, že Michaelov duch si z hostí, ktorí sa ubytujú v izbe číslo 218, rád robí žarty. Mnohí spomínajú pocit, akoby sa ich niekto dotýkal – letmé potiahnutie za vlasy či pohladenie po ramene – napriek tomu, že boli v posteli úplne sami. Iní zas tvrdia, že sa im voda v sprche znenazdajky zmenila z horúcej na studenú a hneď nato opäť na horúcu.

V Michaelovej izbe som strávil jedinú noc. Počas ležania v posteli som necítil žiadnu zvláštnu prítomnosť a nemal som ani problémy s teplotou vody v sprche. Ale zažil som niečo iné, čo nedokážem celkom vysvetliť. Pozeral som neskoro v noci televíziu, keď som si všimol, že sa predom mnou pomaly začala otvárať zásuvka komody,

akoby ju niekto opatrne vytáhal. V noci som musel viackrát vstať a ísť zásuvku zavrieť.

Podľa personálu hotela Crescent je Michaelova izba paranormálne najaktívnejšia. Zároveň je to najžiadanejšia izba, pričom ďalšie izby s paranormálnou aktivitou ju nasledujú v tesnom závese. Nie je nezvyčajné, že Michaelova izba je rezervovaná aj niekoľko mesiacov vopred, pričom počas sviatkov alebo niektorých víkendov býva rezervovaná aj rok vopred. Jej popularita nie je spôsobená vybavenosťou, veľkosťou, ani výhľadom – Michaelovu izbu by ste na fotografii nerozoznali od ktorejkoľvek inej izby na prvom poschodí hotela. To, čo robí Michaelovu izbu výnimočnou, je samotný Michael.

Na rozdiel od bežných hotelov, kde personál usilovne pracuje na tom, aby svojim hosťom zaistil pokojný spánok, sa Crescent rušívými duchmi vlastnej minulosti priam vystatuje. Existuje dokonca celá webová stránka, ktorá sa špecializuje na strašidelné aktivity a zážitky, ktoré si návštevníci môžu počas pobytu zakúpiť. Hostia, ktorí na duchov neveria, sú často natoľko zvedaví, že si noc v jednej zo strašidelných izieb rezervujú. Jedným z nich som bol aj ja.

Prečo je to tak? Prečo by chcel niekto stráviť noc v údajne strašidelnom hoteli a navyše si ešte priplatiť za tú najstrašidelnejšiu izbu v ňom?

Strašidelné izby sú obľúbené z rovnakého dôvodu, pre ktorý sa Rimania schádzali po tisíckach v Koloseu, prečo žánér skutočných kriminálnych prípadov ovládol televíziu a podcasty alebo prečo zízame na autonehodu pri ceste. Pôvod ich popularity musíme hľadať v našej morbídnej zvedavosti.

PRÍŤAŽLIVOSŤ TEMNOTY

Všetci sme už aspoň raz zažili morbídnu zvedavosť. Je to ten nezvyčajný pocit fascinácie, ktorý nás motivuje postaviť sa zoči-voči strachu, hnsu a neznámu. Je to rozpoltenosť, ktorú pociťujeme,

keď sa nám naskytne pohľad, ktorý je odpudivý, no zároveň záhadne príťažlivý. Je to váhanie, ktoré zažívame tesne pred vstupom do strašidelného domu počas Sviatku všetkých svätých, keď sa nám trasie telo a v myslí nám víri koktail vzrušenia a strachu. Našu pozornosť a predstavivosť si podmaňujú hrozivé udalosti, desivé príbehy a strašidelné hry. Keď sa vo svete udeje niečo zlé, chceme o tom vedieť prví. Desivé udalosti si dokážeme ľahko predstaviť. Niekedy dokonca musíme bojovať proti nutkaniu vyvolávať si nešťastné udalosti v myslí. Musíme samých seba presviedčať, aby sme pri drobnej turbulencii, keď sa rozsvieti kontrolka na zapnutie bezpečnostných pásov, nemysleli na poruchu a pád lietadla.

Psychológovia už dlho tvrdia, že ľudia majú negativistické skreslenie, teda sklon nechať sa viac ovplyvniť negatívnymi udalosťami ako tými pozitívnymi. Negatívne udalosti zaujmú našu pozornosť rýchlejšie, sú pre nás vzrušujúcejšie, vyvolávajú silnejšie reakcie a v porovnaní s pozitívnymi či neutrálnymi udalosťami sa ľahšie pamätajú. Pocit hrôzy, ktorý zažívate zo straty tisícov dolárov, je oveľa silnejší ako eufória z ich výhry. Ostrý partnerský rozchod je pamätnejší ako rozchod v priateľskom duchu. Negatívna spätná väzba nás zasiahne silnejšie než pozitívna. V skratke, emócie, interakcie, udalosti a situácie, ktoré vnímame ako „zlé“, na nás pôsobia silnejšie. Prežívame ich intenzívnejšie, dôkladnejšie spracúvame informácie spojené s nimi a pamätáme si ich živšie. Sociálny psychológ Roy Baumeister to zhrnul vetou: zlo je silnejšie ako dobro.

Čo to však znamená, keď je niečo negatívne alebo zlé? Ide totiž o veľmi všeobecné pojmy. Samozrejme, negatívnu udalosť rozpoznáte vo chvíli, keď ju prežívate. Strata blízkeho človeka, zlyhanie na skúške, bolestivý rozchod, utrpenie zranenia – takmer každý by súhlasil, že ide o negatívne zážitky. Lenže veda nemôže pracovať s pojmom „rozpoznáš to, keď to uvidíš.“ Dokonca aj niečo ako násilie, ktoré by sme celkom jasne označili ako zlé, nie je také jednoduché. Násilie, ktoré pácha tyran na nevinnej obeti, budeme pravdepodobne vnímať ako zlé, ale násilie, ktoré pácha šľachetný hrdina

na zloduchovi, už tak vnímať nemusíme. Negativita je subjektívna a môže sa meniť v závislosti od kontextu a osoby, ktorá ju prežíva.

Všetci sme už počuli, že zlé správy sa šíria rýchlejšie než tie dobré. Tento jav býva často pripisovaný nášmu negativistickému skresleniu. Ako však ukázal kognitívny antropológ Pascal Boyer, v skutočnosti sa najrýchlejšie šíria správy, ktoré súvisia s *hrozbami*. Boyer tvrdí, že naše negativistické skreslenie poháňajú vyslovene informácie, ktoré sa týkajú hrozieb, a nie negatívne informácie vo všeobecnosti.

Informácie súvisiace s hrozbou považujeme za dôležitejšie než iné druhy informácií a ľudí, ktorí takéto správy šíria, vnímame ako spoľahlivejších a dôveryhodnejších. Stačí spomenúť moderátorov správ: dennodenne s nami zdieľajú informácie o vraždách, krádežích a katastrofách. Moderátori aj ich diváci vnímajú tieto témy ako dôležitejšie než väčšinu iných správ. Napriek dennodennému prívalu pohrôm sú mnohí moderátori, ktorí šíria správy o hrozbách, populárni a diváci si ich vysoko vážia.

Boyer a jeho kolega Timothy Blaine tento princíp empiricky demonštrovali v sérii prepracovaných štúdií. Účastníkom dali zoznam faktov o určitom výrobku a požiadali ich, aby časť týchto informácií odovzdali priateľovi, ktorý zvažuje jeho kúpu. Každá správa obsahovala dve negatívne tvrdenia, dve tvrdenia, ktoré súviseli s hrozbou, a štyri neutrálne tvrdenia. Jedným z výrobkov bola napríklad ľahko aplikovateľná farba na vlasy. Účastníkov požiadali, aby si z nasledujúcich tvrdení vybrali tie, ktoré odovzdajú priateľovi, ktorý zvažuje jej kúpu. Mohli si však vybrať iba sedem z ôsmich tvrdení. Ktoré tvrdenie by ste vynechali?

- Flash Ultra Color™ môže pri aplikácii na niektoré typy pokožky hlavy spôsobiť pálenie alebo podráždenie.
- Flash Ultra Color™ môže vyvolať silné alergické reakcie.

- Flash Ultra Color™ môže už po niekoľkých dňoch vyblednúť.
- Flash Ultra Color™ nie je možné po otvorení balenia vrátiť.
- Flash Ultra Color™ mení prirodzene tmavé vlasy na mimoriadne lesklé odtiene.
- Flash Ultra Color™ obsahuje prémiové oleje z hroznových jadierok.
- Flash Ultra Color™ sa ľahko nanáša a zaručene nesťeká.
- Flash Ultra Color™ ponúka online nástroj na výber odtieňa podľa vašich predstáv.

Sedem vybraných tvrdení účastníci následne posunuli ďalšiemu účastníkovi, ten si z nich mohol vybrať šesť, ktoré potom posunul ďalej. Ďalší si zo šiestich mohol vybrať päť, a tak ďalej – až kým nezostalo iba jediné tvrdenie. Negatívne tvrdenia (napr. „môže už po niekoľkých dňoch vyblednúť“) sa na koniec dostávali častejšie ako tvrdenia neutrálne (napr. „obsahuje prémiové oleje z hroznových jadierok“), čo bolo v súlade s predchádzajúcimi štúdiami o negatívistickom skreslení. Avšak tvrdenia obsahujúce informáciu o hrozbe (napr. „môže vyvolať silné alergické reakcie“) sa na koniec komunikačného reťazca dostávali oveľa častejšie ako negatívne tvrdenia. Inými slovami, účastníci považovali tvrdenia, ktoré obsahovali informáciu o nebezpečenstve, za najdôležitejšie na šírenie iným.

Sklon zveličovať máme dokonca aj pri hrozbách, ktoré sú takmer nepravdepodobné. V následnej štúdii Boyer ukázal, že pravdepodobnosť, s akou sa hrozba skutočne naplní, mala na vnímanú dôležitosť informácie minimálny vplyv. Aj keď existovala iba dvojpercentná šanca, že farba na vlasy spôsobí popálenie alebo podráždenie pokožky, účastníci výskumu mali oveľa vyššiu tendenciu odovzdať túto informáciu ďalej.

Našu citlivosť na informácie, ktoré súvisia s hrozbami, možno čiastočne vysvetliť princípom detektora dymu. Je oveľa lepšie, ak sa detektor dymu vo vašom dome spustí nesprávne, keď náhodou pripálite večeru, než aby sa v prípade skutočného požiaru nespustil vôbec. Detektor dymu je na vysokú citlivosť voči nebezpečenstvu nastavený zámerné. Preto častejšie dochádza k falošným poplachom, čo znamená, že sa občas musíme pri varení zmieriť s prenikavým pískaním, hoci žiaden požiar nehrozí.

V prípade skutočných detektorov dymu sú tieto falošné popluchy zvyčajne iba otravným momentom či nepríjemnosťou – raz za čas musíte vydržať pár sekúnd rušivého pípania. Tento istý princíp platí vo všeobecnosti aj pre ľudskú myseľ. Je lepšie byť prehnane ostrážitý ako nedostatočne pozorný. Je pre vás bezpečnejšie byť zvedavý na to, čo spôsobilo šuchot v kroví, než ho ignorovať. Pre vaše telo nie je energeticky príliš náročné pripraviť sa na potenciálne nebezpečenstvo číhajúce v kroví, a ak sa tam niečo skutočne nachádza, zisk je obrovský. Samozrejme, všetkého veľa škodí. Ak je citlivosť prehnane vysoká, systém bude pričasto reagovať aj na tie najmenšie náznaky nebezpečenstva, čo môže viesť až k patologickej úzkosti.

O pol sekundy rýchlejšia reakcia na potenciálne nebezpečenstvo váš osud v 99 percentách prípadov nezmení. No v tom jednom percente prípadov môže ísť o život. Psychológovia John Tierney a Roy Baumeister to výstižne zhrnuli vo svojej knihe *The Power of Bad* (Sila zla): „Na to, aby život prežil, musí zvíťaziť každý deň. Smrť stačí, aby zvíťazila iba raz.“

Postupom času mali zvieratá, ktoré na hrozby reagovali rýchlejšie, pri úteku miernu evolučnú výhodu. Ak tento jav rozšírime na úroveň populácie, na milióny jedincov počas miliónov rokov, uvidíme posun v priemernej rýchlosti reakcie na hrozbu v rámci celej populácie: ide o prirodzený výber v akcii. Zvieratá, vrátane ľudí, sa postupne vyvíjajú tak, aby boli čoraz citlivejšie a zvedavejšie na hrozby vo svojom prostredí. Dôsledkom miliónov rokov plných drobných úspechov u tých, ktorí mali predispozíciu venovať sa vyhľadávaniu informácií

o potenciálnych hrozbách, je trvalá stopa, ktorú tento mechanizmus zanechal v našej psychike. A práve táto stopa je jadrom našej morbidnej zvedavosti.

PRÍPRAVA NA PREDÁTORA

Hrozby môžu mať rozličný tvar a veľkosť, no hlavným nebezpečenstvom, ktorému čelí väčšina zvierat, je predácia. Rýchla a účinná reakcia na potenciálneho predátora patrí medzi najdôležitejšie vlastnosti, aké zviera môže mať. Na rozdiel od druhov, ktoré majú jedného kľúčového predátora, ako napríklad gazela geparda, ľudia počas migrácie naprieč zemeguľou čelili neustále novým a desivejším predátorom. Práve preto bolo pre nás evolučne výhodné rýchlo sa naučiť, či je dané zviera nebezpečné alebo nie.

Ak vás požiadam, aby ste si predstavili predátora, aké znaky vám napadnú? Zrejme si predstavíte veľké zuby, ostré pazúry a mohutné telo. Ide o charakteristické znaky cicavčích predátorov. Dôvod je teda zrejmy. Mohutné telo, veľké zuby a pazúry vám pomôžu korisť chytiť, premôcť ju a skonzumovať. Všeobecná prítomnosť týchto znakov u predátorov nám uľahčuje rozpoznávanie potenciálne nebezpečných zvierat. Nemusíme toho o zvierati vedieť veľa, aby sme dokázali rozpoznať, že stretnúť ho vo voľnej prírode nemusí byť dobrý nápad. Táto univerzálna hrozba predácie veľkými mäsožravcami zanechala v ľudskej psychike trvalú stopu.

Predispozícia rýchlo identifikovať a ľahšie si zapamätať informácie o nebezpečných zvieratách predstavuje pre daný druh z dlhodobého hľadiska významnú evolučnú výhodu. V odbornej literatúre sa táto predispozícia nazýva podmienené učenie.

Štúdie, ktoré skúmajú podmienené učenie, často zahŕňajú deti alebo mláďatá zvierat, pretože je menej pravdepodobné, že sa už stretli s konkrétnymi predmetmi alebo situáciami vo svojom prostredí. Ich cieľom je zistiť, ako zvieratá reagujú na podnet, s ktorým sa

nikdy predtým nestretli. U ľudí je skúmanie tejto témy kvôli jazyku a kultúre zložitá. Aj malé dieťa, ktoré niečo nikdy osobne nezažilo, to mohlo vidieť v televízii, prečítať si o tom v knihe alebo o tom počuť od priateľa alebo člena rodiny. Napriek tomu sa vynaliezavým vedcom podarilo nájsť spôsoby, ako podmienené učenie skúmať aj u detí.

V štúdiu, do ktorej sa zapojili americké deti z Los Angeles a deti z ekvádorského kmeňa Šuarov, antropológ H. Clark Barrett so svojimi kolegami skúmal podmienené učenie o nebezpečných zvieratách. Ich hypotéza znela, že deti si lepšie zapamätajú, či je zviera nebezpečné, než to, či sa živí rastlinami alebo mäsom.

Zjavné dôkazy o podmienenom učení sa ukázali už po jedinom tréningovom sedení o nebezpečnosti zvierat: americké deti zodpovedali správne vyše 70 % otázok a deti kmeňa Šuarov dokonca takmer 90 %, čo predstavovalo obrovský nárast v porovnaní s deťmi bez tréningu. Vplyv tréningu na zapamätanie si informácií o druhu potravy bol u Šuarov oveľa menší (63 % správnych odpovedí) a u amerických detí prakticky žiadny (52 % správnych odpovedí). Keď si deti test o týždeň neskôr zopakovali, výsledky boli takmer identické. Na informácie, ktoré sa týkali nebezpečenstva, si spomenuli správne podstatne častejšie než na informácie o druhu potravy.

Detská myseľ je pripravená učiť sa o nebezpečenstve. Tie isté prejavy morbidnej zvedavosti, ktoré kedysi zachraňovali generácie ich predkov, sa prejavili vo výsledkoch modernej psychologickkej štúdie. Ľudská myseľ sa v priebehu evolúcie vyvinula tak, aby bola pripravená učiť sa o hrozbách; tento mechanizmus ovplyvňuje to, akým spôsobom interagujeme s dnešným svetom, a to aj napriek absencii skutočných predátorov.

RIEŠENIE PROBLÉMU NEBEZPEČENSTVA

Na to, aby sme sa hrozbám dokázali efektívne vyhýbať a riešiť ich, sa o nich musíme učiť. To znamená, že náš sklon pociťovať voči

nebezpečným situáciám odpor či strach musí byť vyvážený zvedavosťou. Potrebujeme zbierať informácie o tom, čím je človek alebo zviera nebezpečné, ako sa správa a aké môžu byť dôsledky našej interakcie s ním. Výsledkom sú dve protichodné motivácie: jedna nás k potenciálnemu nebezpečenstvu vedie, druhá nás nabáda vyhnúť sa mu.

Na to, aby náš mozog určil, ktorú z týchto protichodných motívácií má uprednostniť, porovnáva výhody a riziká danej interakcie. Láka nás možnosť naučiť sa niečo užitočné alebo pocítiť napätie a vzrušenie z blízkosti nebezpečenstva. Zároveň však chceme predísť zraneniu či nepríjemným pocitom ako odpor, hanba či smútok, ktoré môžu interakciu s nebezpečenstvom sprevádzať. Aj keď sa tento výpočet výhod a rizík môže občas objaviť na úrovni vedomého vnímania, často prebieha v podvedomých častiach mozgu, ktoré riadia naše správanie bez vedomého zásahu.

Každý z nás vyhodnocuje výhody a riziká spojené s hrozbami inak. Na to, aby ste podľahli svojej morbidnej zvedavosti, možno potrebujete viac výhod než niekto iný. Alebo vás možno menej znechucujú odpudivé veci, preto vám informácie o hrozbách spojených s odporom až tak nevadia. Možno žijete v nebezpečnej oblasti alebo vnímate svet ako nebezpečný, a preto sú pre vaše prežitie poznatky o potenciálnych hrozbách dôležitejšie.

Faktory, ktoré ovplyvňujú váhu výhod a rizík, sú zložité a mnohotvárne, ale základný mechanizmus výpočtu je rovnaký. Tento výpočet existuje takmer u všetkých zvierat, no ako neskôr v knihe uvidíme, ľudská forma morbidnej zvedavosti je omnoho komplexnejšia a zaujímavejšia, pretože ľudia si situácie dokážu *predstavovať*. Predstavovanie si nebezpečných situácií umožňuje ľuďom dramaticky znížiť riziká spojené so spracovaním informácií o hrozbách. Aj vďaka tomu sú ľudia tými morbidne najzvedavejšími tvormi na svete.

Nebezpečné situácie vo svojej podstate obsahujú veľmi cenné informácie, najmä ak sú neobvyklé. Keď sa ocitnete v zriedkavej alebo prekvapujúcej situácii, môžete pociťovať istú naliehavosť. Ak

prechádzate okolo autonehody a na nosidlách zbadáte ležať telo, môžete pocítiť nutkanie pozrieť sa. Dokonca vám môže hlavou prebehnúť aj pár myšlienok: „Je ten človek mŕtvý? Ani neviem, či som už niekedy videl mŕtve telo. Ktovie, kedy ho uvidím znova. Asi by som sa mal pozrieť...“

Niekedy sú náklady na získanie informácií súvisiacich s hrozbou vysoké a vystavujú nás riziku telesného zranenia alebo smrti. Ak sa staneme obeťou lúpeže, niečo sa síce o nebezpečenstve naučíme, no ohrozenie nášho fyzického zdravia ďaleko prevyšuje prínosy v podobe nových poznatkov. Alebo povedzme, že sa staneme svedkami toho, že niekoho prepadnú. Aj v tomto prípade sa o násilí niečo naučíme, no stále nám hrozí zranenie a zároveň máme protichodnú motiváciu okradnutému človeku pomôcť. Práve kvôli vysokým rizikám zvyčajne podobné situácie aktívne nevyhľadávame. Väčšina zvierat sa o nebezpečenstve učí práve takto – buď sa stanú jeho obeťou, alebo sú svedkami toho, že mu padne za obeť iné zviera. To má u väčšiny za následok nižšiu mieru morbidne zvedavého správania.

Riziká spojené s pozorovaním nebezpečenstva a učením sa o ňom dokážu ľudia vynaliezavo znížiť. Technológie nám umožňujú prežiť lúpeže bez sprievodného nebezpečenstva, čím živia našu morbidnu zvedavosť. Aj preto divákov večerných správ tak veľmi priťahujú zábery lúpeží z bezpečnostných kamier. Ľudia však idú ešte o krok ďalej a vytvárajú príbehy o krádežiach, ktoré sa nikdy neudiali. V príbehu totiž divákovi nehrozí žiadne skutočné riziko zranenia ani smrti. Našu morbidnu zvedavosť rozdúchava kombinácia nízkeho rizika a zachovania prínosu učenia.

ROZPRÁVANIE STRAŠIDELNÝCH PRÍBEHOV

Hoci radi veríme, že stojíme na vrchole potravinového reťazca, človek býval dejinne korisťou rozličných zvierat. Týchto predátorov sme si napokon kodifikovali vo folklóre – miestne druhy sa objavujú

v príbehoch takmer každej kultúry. Podmanivé príbehy o lokálnych predátoroch vysvetľujú, ako sa predátor správa, čím sa živí, kde žije, a prinášajú ďalšie dôležité informácie, ktoré potrebujeme vedieť pred stretom so zvieratom vo voľnej prírode. Inými slovami, tieto príbehy neslúžili iba na zábavu, ale sprostredkúvali dôležité poznatky o nebezpečenstvách, s ktorými sa mohol človek stretnúť.

Jeden z príbehov o predátorovi, ktorý väčšina z vás pravdepodobne pozná, je rozprávka o Červenej čiapočke. Hoci sa s vlkom, ktorý sa vydáva za starenku, zrejme nikdy nestretneme, príbeh o Červenej čiapočke stále obsahuje pravdivé prvky o vlkoch. Cenné informácie sú vložené do pútavého príbehu, čo je ideálny spôsob, ako naučiť malé deti niečo o nebezpečnom predátorovi.

Vráťme sa k niektorým kľúčovým vetám z rozprávky:

„Stará mama, prečo máš také veľké ruky?“

„Aby som ťa mohla lepšie objasť, dieťa moje.“

„Stará mama, prečo máš také veľké nohy?“

„Aby som mohla ľahšie utekať, dieťa moje.“

„Stará mama, a prečo máš také veľké uši?“

„Aby som ťa lepšie počula, dieťa moje.“

„Stará mama, prečo máš také veľké oči?“

„To preto, aby som ťa lepšie videla, dieťa moje.“

„A stará mama, prečo máš také veľké zuby?“

„To, aby som ťa mohla lepšie zjesť!“

Mladé publikum sa tu učí, ako vlky vyzerajú: majú veľké nohy, veľké uši, veľké oči a veľké zuby. Príbeh tiež vysvetľuje, na čo jednotlivé časti tela slúžia: mohutné predné končatiny vlky používajú na uchopenie koristi; silné zadné nohy im umožňujú svoju korisť rýchlo dohnať; výborný sluch a veľké oči im pomáhajú zamerať korisť na diaľku; a ak vás chytia, ich veľké zuby sú smrteľné. Príbeh sa navyše odohráva v lese, teda tam, kde je stretnutie s vlkom najpravdepodobnejšie. Aj hlavná postava je zámerne vytvorená tak, aby

sa s ňou publikum dokázalo stotožniť. Červená čiapočka je naivné dieťa, presne ten typ človeka, ktorý sa môže stať jeho korisťou.

Deti sa s vlkami bežne nestretávajú, a keby aj nejakého videli, zrejme by to neprežili. Najbližším zvieratom k vlkovi, ktoré môže dieťa vidieť, je v skutočnosti jeho domestikovaný príbuzný. Pokiaľ by im to však nik nepovedal, deti, ktoré v praveku vyrastali so psami, by si mohli myslieť, že vlky sú dokonale priateľské zvieratá.

Predátori v našich príbehoch niekedy nemajú svoj pôvod v prírode. Namiesto rozprávky o vlkovi môžeme rozpovedať príbeh o vlkolakovi, ktorý je väčší, nebezpečnejší a desivejší. Tak ako skutoční predátori, aj monštrá v našich príbehoch sa ukrývajú v tienoch. Typickým monštrum je mohutný tvor s ostrými zubami, dlhými pazúrmí, imponujúcou silou a zlou povahou. Znie vám to povedome? Spomeňte si na najznámejšie hororové monštrá. Čo majú spoločné?

Drakula má výrazné očné zuby a v niektorých zobrazeniach aj ostré pazúry.

Vlkolaci majú veľké pazúry a tlamu plnú desivých zubov.

Michael Myers prenasleduje svoje obete s nabrúseným nožom.

Jason Voorhees sa oháňa mačetaou.

Pennywise má obrovské ústa plné zubov ostrých ako nože.

Freddy Krueger nosí rukavicu s pazúrmí ostrými ako britva.

Väčšina monštier má buď prirodzene ostré zbrane, ako sú zuby či pazúry, alebo používa ostré zbrane, ktoré fungujú na rovnakom princípe. Nebezpečné črty monštier kopírujú nebezpečné črty prirodzených predátorov. V skutočnosti je ťažké spomenúť si na jediné populárne hororové monštrum, ktoré by sa tomuto pravidlu vymykalo, hoci existujú oveľa účinnejšie prostriedky násillia. Mačeta nie je práve najlepšia zbraň, ak sa pokúšate zabiť skupinu tínedžerov

v letnom tábore. Motorová píla môže znieť desivo, je však ťažká a potrebuje benzín. Pre vraha nie je praktický ani jeden z týchto nástrojov – pokiaľ nie je jeho úlohou naháňať hrôzu. Jeho veľké, ostré zbrane sa hlboko vrývajú do našej mysle a aktivujú evolučne staré nervové obvody na únik pred predátormi.

Dobří hororoví autori tomuto spojeniu rozumejú. Wes Craven, ktorý vytvoril neslávne známe hororové monštrum Freddyho Kruegera, uviedol, že rukavicu s pazúrnymi ostrými ako britva mu dal preto, že „hľadal prvotný strach, ktorý je zakorenený v podvedomí všetkých ľudí naprieč kultúrami.“ Jeden z prvotných strachov podľa neho predstavujú práve pazúry šelmy. Samotná rukavica s pazúrnymi pritom nie je nijak výnimočne smrtiaca – na zabitie obete musí byť Freddy v jej tesnej blízkosti, musí ju seknúť viackrát a obeť musí zdĺhavo naháňať. Veľké pazúry v nás však spúšťajú hlboko zakorenené strachy. Prenasledovanie taktiež aktivuje oblasti mozgu, ktoré sa vyvinuli, aby nám pomohli uniknúť pred predátormi. Práve preto sú scény prenasledovania a naháňania v hororových filmoch také efektné. Ak chcete niekoho efektívne zabiť, pobeťovať s hlučnou, hrmotajúcou motorovou pílou, ktorá ešte k tomu potrebuje palivo, je skutočne prišerná taktika. Je to však jeden z najlepších spôsobov, ako vzbudiť strach a vyvolať antipredačné správanie.

Morbídna zvedavosť je spôsob, akým nás príroda vystavuje situáciám, v ktorých sa môžeme bezpečne učiť o nebezpečenstvách sveta a o tom, ako reagujeme, keď pociťujeme strach a úzkosť. Niekedy sa to deje náhodne, napríklad keď prechádzame okolo havarovaného auta, vidíme ako vypukne pouličná bitka, alebo keď v médiách narazíme na správu o vražde. Inokedy informácie o nebezpečenstve vyhľadávame aktívne. Rozprávame strašidelné príbehy, pozeráme horory, čítame o katastrofách, navštevujeme strašidelné miesta, počúvame podcasty o skutočných zločinoch, šírimo výhražné fámy alebo sa pohrávame so strachom na všetky možné spôsoby. Morbídna zvedavosť leží v jadre ľudskej prirodzenosti a je votkaná do našich kultúr. Bez nej by náš druh vyzeral úplne inak.

2.

EVOLÚCIA MORBÍDNE ZVEDAVÉHO TVORA

Len čo jestvuje život,
jestvuje aj nebezpečenstvo.

– *Germaine de Staël*

PREDÁTOR A KORISŤ

Jedno ráno prišla Annie na svoj obľúbený brunch neskoro. Do tohto prvotriedneho podniku chodili s priateľkami už roky. Ponúkal veľký výber vegánskych jedál s terasou, kde si mohli užívať slnko. Annie to miesto milovala a často tam trávila dlhé hodiny pri jedle a rozhovoroch s priateľkami. Jediné, čo sa jej na tom mieste nepáčilo, bol Leon, miestny provokatér, ktorý sa ponevieval okolo Annie a jej priateľiek počas ich nedeľných stretnutí. Sedával sám a bez slova hostí pozoroval. Annie mu nedôverovala a neustále ho pozorne sledovala. Zdalo sa, že Leon nikdy nejedol a nikdy nemal žiadnu spoločnosť. Annie nedokázala pochopiť, prečo tam vôbec chodí.

V to ráno však bolo niečo inak. Leon sa počas raňajok uprene zahľadel na jednu z Anniných priateľiek. Začal okolo nich krúžiť a pomaly sa k nim približoval. Priateľka si ho zjavne vôbec nevšímala, no Annie, ohrozená tým, čo sa pred ňou odohrávalo, pocítila nával adrenalínu. Zacítila nebezpečenstvo, zjaskla a dievčatá sa znenazdajky

dali na útek. Leon odhodil zábrany a rozbehol sa za nimi. Chcel na jednu z nich zaútočiť, no vďaka Anninej intuícii a ostražitosti sa spolu s jej priateľkami podarilo ujsť.

Tento príbeh, hoci by sme si ho mohli ľahko pomýliť s napínavou scénou z thrilleru, zachytáva bežnú interakciu medzi antilopou a levom v savane. V živočíšnej ríši zdieľajú interakcie medzi predátorom a korisťou, medzi lovcom a loveným, viacero spoločných črt. Tento dynamický proces existuje už milióny rokov – predátori lovia korisť preto, aby prežili, a korisť sa z toho istého dôvodu snaží vyhnúť predátorom. Platí to od mikroskopickej úrovne až po úroveň megafauny. Predátor a korisť sú naveky uväznení v tejto hre s nulovým súčtom a neustále vyvíjajú nové črty, aby jeden druhého prekabátili. Občas bývajú tieto zmeny veľmi priamočiare: silnejšie nohy na rýchlejší šprint alebo väčšie pazúry na zachytenie koristi. Inokedy bývajú priam úchvatné: dlhé ostne dikobraza alebo 650-voltový výboj úhora elektrického.

Ako uvidíme, ľudská slabosť pre morbidnú zvedavosť je výsledkom neustáleho zápolenia prírody. Na to, aby sme pochopili jej pôvod, sa musíme vydať na cestu do hlbokéj minulosti, do kalných vôd kambria.

POZOROVANIE NEBEZPEČENSTVA

Zásadným vývojovým krokom, ktorý vzišiel z neustáleho súperenia medzi predátormi a korisťou, bola evolúcia oka. Verte či nie, v histórii Zeme existovalo obdobie, keď organizmom chýbala schopnosť vidieť. Oči jednoducho neexistovali a organizmy sa v temnom vodnom svete orientovali iba pomocou primitívnych verzií iných zmyslov. Postupom času však náhodné mutácie v určitých génoch spôsobili, že niektoré bunky na vonkajšej vrstve kože začali byť citlivé na fotóny sveta. Trvalo milióny rokov, kým sa tieto mutácie zladili tak, že vznikol nový zmysel: primitívna forma zraku. Tento zmysel

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Morbídna zvedavosť.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.